

Motion om införandet av anhörigluncher

Motion av Nike Örbrink (KD)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motionen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Torun Boucher

Sammanfattning av ärendet

Nike Örbrink (KD) har väckt en motion väckt i kommunfullmäktige. I motionen föreslås att möjligheten att införa anhörigluncher till självkostnadspris ska utredas. Motionären lyfter fram att ofrivillig ensamhet utgör en betydande hälsorisk och betonar måltidens centrala roll i att motverka ensamhet. En gemensam måltid tillsammans med anhörig eller närstående kan bidra till ökad social samvaro, minska känslan av isolering och samtidigt sänka trösklarna för anhörigbesök på vård- och omsorgsboenden.

Ofrivillig ensamhet har visat sig påverka både den fysiska och psykiska hälsan negativt, och kan leda till bland annat depression, hjärt- och kärlsjukdomar samt demenssjukdomar.

De lokala förutsättningarna på vård- och omsorgsboenden varierar, vilket påverkar möjligheterna att erbjuda gemensamma måltider för boende och deras anhöriga. På vissa boenden kan det finnas praktiska eller organisatoriska hinder som behöver lösas innan anhörigluncher kan bli verklighet. Därför föreslår motionären en utredning för att identifiera och utvärdera dessa förutsättningar samt undersöka hur en sådan insats skulle kunna genomföras i praktiken.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden, Norra innerstadens stadsdelsnämnd och Skärholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret bedömer att för ett vård- och omsorgsboende kan det finnas flera frågeställningar såsom utrymme och personalresurser för att ha möjlighet att

ordna anhörigluncher. Det skulle därtill kräva att respektive stadsdelsnämnd behöver se över sina olika avtal och utreda hur beställning av dessa måltider, betalning och liknande ska hanteras.

Äldrenämnden anser att de lokala förutsättningarna på vård- och omsorgsboendena kan ge olika möjligheter för boende att tillsammans med anhöriga och närstående äta en måltid. Det finns flera parametrar att ta hänsyn till som till exempel hur beställning och betalning av måltid ska ske, personalresurser och var måltiden ska serveras. För ett vård- och omsorgsboende kan det finnas flera frågeställningar som behöver få en lösning innan de kan servera en måltid till anhöriga och närstående.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd anser att ofrivillig ensamhet bland äldre personer på vård- och omsorgsboende är en angelägen fråga, där staden behöver kunskap om de äldres och deras anhörigas perspektiv och behov i frågan för att åtgärderna ska bli träffsäkra. När det gäller det konkreta förslaget finns utmaningar i att servera och sälja anhörigluncher i de gemensamma utrymmena och de juridiska aspekterna behöver utredas av staden. Nämnden vill framhålla att det redan idag finns möjlighet att äta medhavd lunch tillsammans i den boendes lägenhet.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget och framhåller att det redan idag fungerar bra för anhöriga att i förväg beställa extra måltider på stadsdelsnämndens vård- och omsorgsboende i egen regi. Nämnden uppmuntrar en kommande utredning till att bland annat undersöka påverkan på avtal om måltidsservice om förslaget skulle genomföras.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Att motverka ofrivillig ensamhet och social isolering är ett prioriterat fokusområde inom äldreomsorgens verksamheter. I staden arbetar vi aktivt med att skapa sammanhang och mötesplatser för social samvaro för stadens äldre invånare.

Som motionären påpekar kan gemensamma måltider spela en viktig roll i detta arbete – att äta tillsammans kan minska känslan av ensamhet, främja social interaktion och samtidigt underlätta för anhöriga att besöka sina närstående på vård- och omsorgsboenden. Måltiden blir en naturlig mötespunkt och ett tillfälle att umgås, vilket för många äldre har stor betydelse.

Förutsättningarna för gemensamma måltider varierar mellan stadens olika stadsdelsnämnder och beror bland annat på om boendet har ett eget kök eller är knutet till ett upphandlat måltidsavtal. På vissa boenden finns större flexibilitet medan andra behöver ta hänsyn till lokala begränsningar.

I dag finns redan möjligheter i vissa stadsdelsnämnder för anhöriga att äta måltider tillsammans med sina närstående på stadens vård- och omsorgsboenden i egen regi till självkostnadspris och främst i samband med högtider. Dessa måltider är inte

begränsade till lunchtid utan kan anpassas utifrån behov. Det är även fullt möjligt för anhöriga att ta med sig egen mat och äta tillsammans med den boende i dennes lägenhet.

Att erbjuda anhörigmåltider innebär också vissa praktiska och organisatoriska utmaningar som behöver lösas. Det handlar bland annat om hur beställning och betalning ska hanteras, hur måltiden ska serveras samt vilka personalresurser som krävs. En annan aspekt som behöver beaktas är hänsynen till de övriga boende och deras behov av stöd och en lugn måltidsmiljö.

I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Bilaga

Motion om införandet av anhörigluncher, dnr KS 2024/1169-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt föredragande borgarråds förslag.

Stockholm den 21 maj 2025

Karin Wanngård
Kommunstyrelsens ordförande

Reservation av Jan Jönsson (L) och Jonas Naddebo (C) enligt följande.

1. Att kommunstyrelsen föreslår fullmäktige att anta motionen i sin helhet,
2. Att därutöver anföra följande

Vi finner det glädjande att äldreförvaltningen ställer sig positiv till att utreda anhörigluncher. Äldres ofrivilliga ensamhet är ett mycket angeläget samhällsproblem att lösa och alla goda initiativ bör välkomnas, oaktat avsändare. Vi anser därför att fullmäktige bör tillstyrka motionen i sin helhet.

Ersättaryttrande av Nike Örbrink (KD) som är likalydande med Liberalernas och Centerpartiets gemensamma reservation.

Ärendet

Nike Örbrink (KD) har väckt en motion väckt i kommunfullmäktige. I motionen föreslås att möjligheten att införa anhörigluncher till självkostnadspris ska utredas. Ofrivillig ensamhet, framför allt den som pågår under lång tid, är en hälsorisk som kan leda till allvarliga konsekvenser. Studier har visat hur ensamhet förkortar våra liv, ökar risken för att drabbas av demens eller depression, samt ger en ökad risk att insjukna i hjärt- och kärlsjukdomar. Ensamhet har visat sig var ett hot mot folkhälsan som står i paritet med rökning.

År 2019 infördes Matlyftet av den blågröna majoriteten i syfte att förebygga undernäring och ofrivillig ensamhet hos äldre personer. Nike Örbrink (KD) framför i motionen att Kristdemokraterna vill fortsätta att utveckla måltider som ett koncept för att bryta ofrivillig ensamhet. Att kunna mötas på en lunch, vilket är så vanligt i resten av samhället, bör vara något som även stadens äldre kan njuta av. Kristdemokraterna föreslår därför att möjligheten till anhörigluncher bör införas på stadens vård- och omsorgsboenden. Luncherna bör serveras till självkostnadspris.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår motionären fullmäktige besluta:

- Att utreda möjligheten till införandet av anhörigluncher till självkostnadspris på stadens vård- och omsorgsboenden.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden, Skärholmens stadsdelsnämnd och Norra innerstadens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 mars 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret vill understryka vikten av att bryta ensamhet och social isolering för våra äldre. Det finns evidens för att social integration och socialt stöd är faktorer som skyddar mot sjukdom. Staden arbetar därför aktivt för att bryta social isolering samt ofrivillig ensamhet och skapa sammanhang för social samvaro för våra äldre.

Det finns idag möjlighet för personer vars anhörig eller vän bor på ett vård- och omsorgsboende att ta med sig mat och äta måltider tillsammans i den boendes egna lägenhet. Begränsningar finns dock i att som anhörig äta lunch tillsammans med den äldre i den gemensamma matsalen. Det handlar om att det finns många äldre som bor på boendet som behöver mycket stöd och hjälp samt lugn och ro vid måltiden.

För ett vård- och omsorgsboende kan det finnas flera olika frågeställningar kopplat till detta, exempelvis utrymme och personalresurser. När det gäller själva maten har stadsdelsnämnderna upphandlade avtal för måltidsleverans för vård- och

omsorgsboenden som är kravställda utifrån de behov som de äldre som bor på ett vård- och omsorgsboende har. Volymen och kosttyper är också anpassade utifrån de äldre personer som bor på vård- och omsorgsboendet. Vård- och omsorgsboendet skickar beställning av luncher till leverantören någon vecka i förväg beroende på avtal. Beställningen görs för ett exakt antal portioner, det beställs inga extra portioner. Att ordna med anhörigluncher skulle kräva att respektive stadsdelsnämnd behöver se över sina olika avtal, och utreda hur beställning av dessa måltider, betalning och liknande ska hanteras. Stadsledningskontoret bedömer att lokala anpassningar utifrån det särskilda boendets förutsättningar är att föredra framför stadsövergripande utredningar och riktlinjer i denna fråga.

Nike Örbrinks (KD) motion om införandet av anhörigluncher anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 februari 2025 följande.

Äldrenämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation av Nike Örbrink (KD) och Rosie Rothstein (L), se Reservationer m.m.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Personer över 75 år är den grupp som oftast upplever ofrivillig ensamhet. Studier visar att ensamhet påverkar hälsan negativt såväl fysiskt som psykiskt och kan leda till bland annat depression, hjärt- och kärlsjukdom och demenssjukdom. Boende på vård- och omsorgsboende har andra boende och personal kring sig men kan trots det uppleva ensamhet.

Genom att äta tillsammans kan ensamheten brytas på ett naturligt sätt och ge utrymme för umgänge och samtal. Måltiden skapar gemenskap och har för många äldre varit ett sätt att umgås med sina anhöriga och närstående.

De lokala förutsättningarna på vård- och omsorgsboendena kan ge olika möjligheter för boende att tillsammans med anhöriga och närstående äta en måltid. Det finns flera parametrar att ta hänsyn till som till exempel hur beställning och betalning av måltid ska ske, personalresurser och var måltiden ska serveras. För ett vård- och omsorgsboende kan det finnas flera frågeställningar som behöver få en lösning innan de kan servera en måltid till anhöriga och närstående.

Förvaltningen ställer sig positiv till att utreda möjligheten till införande av anhörigluncher till självkostnadspris. Förvaltningen föreslår att Äldrenämnden överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd

Norra innerstadens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 februari 2025 följande.

Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Norra innerstadens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 januari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen arbetar för att minska den ofrivilliga ensamheten bland äldre inom stadsdelsnämndens geografiska område. Att bryta ofrivillig ensamhet är ett fokusområde inom äldreomsorgens verksamheter och inom vård- och omsorgsboendena har aktivitetsuppdraget stärkts tillsammans med förvaltningens kultursekreterare.

Motionären föreslår att stadens vård- och omsorgsboenden ska erbjuda anhörigluncher till självkostnadspris för att minska ofrivillig ensamhet på vård- och omsorgsboenden. Det finns flera frågor att beakta i detta; möjligheten att träffas över en bit mat, platsen att ses på, själva försäljningen av lunchen, och slutligen hur de äldre och deras anhöriga ser på behov och lösningar för att minska ofrivillig ensamhet på vård- och omsorgsboenden i staden.

När det gäller att äta gemensam måltid med någon som bor på ett vård- och omsorgsboende så finns det idag inga hinder för personer vars anhörig eller vän bor på ett vård- och omsorgsboende att ta med sig mat och äta måltider tillsammans i den boendes egna lägenhet. Det finns dock begränsningar i att som anhörig äta lunch tillsammans med den äldre i den gemensamma matsalen. Det handlar om att det finns många äldre som bor på boendet som behöver mycket stöd och hjälp samt lugn och ro vid måltiden. Att som anhörig äta lunch med den äldre i annat gemensamt utrymme än matsalen kan vara en möjlighet beroende på vilka lokaler som finns på vård- och omsorgsboendet.

När det gäller själva maten har nämnden upphandlade avtal för måltidsleverans för vård- och omsorgsboenden som är kravställda utifrån de behov som de äldre som bor på ett vård- och omsorgsboende har. Volym och kosttyper är också anpassade utifrån de äldre personer som bor på vård- och omsorgsboendet. Vård- och omsorgsboendet skickar beställning av luncher till leverantören 5–7 dagar i förväg beroende på avtal. Beställningen görs för ett exakt antal portioner, det beställs inga extra portioner. För att ordna med anhörigluncher behöver förvaltningen se över avtalen, och utreda hur beställning av dessa måltider, betalning och liknande ska hanteras.

Motionären föreslår att anhöriga ska erbjudas lunch till självkostnadspris. För vård- och omsorgsboenden i Norra innerstadens stadsdelsförvaltning finns det idag tre avtal för måltider upphandlade med två olika leverantörer och med olika priser. Förvaltningen anser att de juridiska frågorna kring eventuell försäljning av anhörigluncher behöver utredas av staden. Om staden beslutar att införa

anhörigluncher bör det finnas en likställighet i staden och erbjudandet bör se likadant ut på samtliga vård- och omsorgsboenden som drivs i egen regi.

Motionären lyfter fram att anhörigluncher skulle kunna sänka trösklarna för anhörigbesök. Underförstått skulle detta bidra till att äldre personer som bor på vård- och omsorgsboenden skulle få fler besök. Det är angeläget att bryta ofrivillig ensamhet, för så väl boende på vård- och omsorgsboende som för deras äldre anhöriga, exempelvis en partner som nu bor själv i det ordinarie boendet. Flera vägar för detta är möjliga och förvaltningen anser att det är viktigt att fortsätta utforska vad som skulle minska den ofrivilliga ensamheten på vård- och omsorgsboenden. Utifrån förhållningssätten i stadens kvalitetsprogram ska staden utgå från användarnas, i detta fall de äldres och de anhörigas, perspektiv när verksamheten utvecklas. I en sådan process kan det visa sig att anhörigluncher är en idé som är viktig att prova men det kan också visa sig finnas fler eller andra lösningar för att minska ofrivillig ensamhet på vård- och omsorgsboenden som är värda att undersöka.

Förvaltningen anser att ofrivillig ensamhet bland äldre personer på vård- och omsorgsboende är en angelägen fråga, där staden behöver kunskap om de äldres och de anhörigas behov för att åtgärderna ska bli träffsäkra. Det finns utmaningar i att servera och sälja gemensamma måltider i de gemensamma utrymmena och förvaltningen vill framhålla att det redan idag finns möjlighet att äta medhavd lunch tillsammans i den boendes lägenhet.

Förvaltningen föreslår att Norra innerstadens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skärholmen stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2025 följande.

Att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens skrivelse inklusive bilagor som svar på remissen och överlämnar den till kommunstyrelsen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 februari 2025 har i huvudsak följande lydelse.

På Skärholmens vård- och omsorgsboende i egen regi förekommer det redan att anhöriga äter till självkostnadspris tillsammans med de äldre som de besöker. Detta sker vanligen i samband med helger eller högtider och är inte begränsat till enbart lunch. Enligt ansvariga enhetschefer fungerar det bra att tillhandahålla enstaka måltider till anhöriga, dock behöver måltiden beställas ett par dagar i förväg så att den extra måltiden kommer med boendets ordinarie beställning. Då fungerar beställningen inom ramen för avtal om måltidsservice där det framgår att måltidsleverantören ska tillhandahålla ett visst antal måltider där taket för antalet tar höjd för eventuella verksamhetsförändringar.

Förvaltningen vill framhålla att om extra måltidsbeställningar endast rör sig om enstaka måltider skulle det rymmas inom avtalet, om det kommer att röra sig om en större volym behöver ett tilläggsavtal förhandlas med måltidsleverantören.

Förvaltningens vill också framhålla att stadens förfrågningsunderlag för vård- och omsorgsboende bör uppdateras med uppdrag att tillhandahålla anhörigluncher om det skulle beslutas att staden inför dessa. I det nuvarande avtalet ställs krav kring måltiderna, inklusive att måltiden ska ge möjlighet till social gemenskap och samtal med andra, dock nämns inte möjlighet för anhöriga att äta till självkostnadspris.

Förvaltningen uppmuntrar en kommande utredning till att försöka uppskatta volymerna av extramåltider med hänsyn till eventuella förändringar i avtal om måltidsservice. Förvaltningen uppmuntrar också en kommande utredning att titta på helheten gällande självkostnadspris, dvs inte endast den mat som levereras utan även bröd, smör och eventuell dryck.

Sammanfattningsvis ställer förvaltningen sig positiv till förslaget och vill framhålla att utredningen gärna får utvidgas till måltider och inte begränsas till enbart luncher.

Reservationer m.m.

Äldrenämnden

Reservation av Nike Örbrink (KD) och Rosie Rothstein (L)

1. Att tillstyrka motionen i sin helhet
2. Att därutöver anföra följande

Vi tackar för tjänsteutlåtandet och finner det glädjande att äldreförvaltningen ställer sig positiv till att utreda anhörigluncher. Äldres ofrivilliga ensamhet är ett mycket angeläget samhällsproblem att lösa och alla goda initiativ bör välkomnas, oaktad avsändare. Vi anser därför att äldrenämnden bör tillstyrka motionen i sin helhet.